

บทที่ 2

คองโกภายใต้การปกครองของกษัตริย์ลีโอบอลด์ที่ 2 (ค.ศ.1885-1908)

และคองโกภายใต้การปกครองของเบลเยียม (ค.ศ.1908-1960)

2.1 ลัทธิจักรวรรดินิยมกับการครอบครองคองโก

สำหรับชาวยุโรปทวีปแอฟริกาเปรียบเสมือนดินแดนแห่งความฝัน, ดินแดนที่น่า สะพรึงกลัว และดินแดนที่อยู่เหนือธรรมชาติ ความคิดเช่นนี้มีมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงยุคกลาง ความต้องการค้นหาแหล่งที่มาของแม่น้ำไนล์ และความสนใจที่จะปกครองดินแดนกว้างใหญ่ใน แอฟริกาเนื่องมาจากความมั่งคั่ง สิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ต่อมาได้กระตุ้นให้ชาวยุโรปเริ่มทำการ สสำรวจทวีปนี้อย่างเป็นทางการเป็นระบบในศตวรรษที่ 15 โดยมีโปรตุเกสเป็นผู้นำในเรื่องดังกล่าว¹

การสำรวจทางทะเลครั้งนี้คณะสำรวจของโปรตุเกสภายใต้การนำของดีโก เซา (Diego Cao) ได้ค้นพบแม่น้ำคองโกเป็นประเทศแรกในปีค.ศ.1482 การเดินทางมาถึงในครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้น สำคัญที่นำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างโปรตุเกสกับอาณาจักรคองโกในเวลาต่อมา² โปรตุเกสเข้ามาครองโกโดยนำการศึกษา การอบรมสั่งสอนทางศาสนา รวมทั้งการค้าเข้ามาด้วย ต่อมาความสัมพันธ์ด้านการค้าได้ส่งผลกระทบต่อคองโกอย่างมากเมื่อปรากฏว่าพ่อค้าชาว โปรตุเกสปรรณาทิจะซื้อทาสจากคองโกเพื่อบรรทุกลงเรือไปยังอาณานิคมอีกแห่ง คือ บราซิล อย่างไม่สิ้นสุด การค้าในครั้งนี้ปรากฏว่าผู้นำท้องถิ่นยินดีที่จะทำการค้าขายด้วย³

ผลกระทบสำคัญจากการค้าทาส คือ การค้าทาสได้ทำให้อำนาจของกษัตริย์ลดน้อยลง เมื่อ ปรากฏว่าผู้นำจังหวัด หรือผู้นำหมู่บ้านซึ่งร่ำรวยจากการค้าทาสไม่ให้ความเคารพต่อกษัตริย์อีก ต่อไป นอกจากนั้นการเข้ามาของประเทศจากยุโรปชาติต่างๆในช่วงสิ้นทศวรรษที่1500 เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และดัตช์ได้ทำให้ดุลแห่งอำนาจกระจายไปอยู่กับพวกตะวันตกเพิ่มขึ้นอีกด้วย กองทัพแห่งอาณาจักรคองโกพยายามที่จะต่อสู้กับโปรตุเกสเพื่อแย่งชิงอำนาจกลับคืนมาแต่ไม่เป็น ผลเมื่อโปรตุเกสเป็นผู้ชนะ กษัตริย์คองโกถูกตัดศีรษะ นอกจากนั้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในยัง

¹ Adam Hochschild , King Leopold's ghost : A story of greed, terror, and heroism in colonial Africa (New York : Mariner Book,1999),pp. 6-7.

² Tom Marvel , The new Congo (New York : Duell : Sloan and Pearce, 1948),pp.3-5.

³ Hochschild , King Leopold's ghost : A story of greed, terror, and heroism in colonial Africa ,10.

เป็นสิ่งที่สร้างความเสียหายให้กับอาณาจักรคองโกอีกด้วย หลังจากเหตุการณ์ครั้งนี้อำนาจตกอยู่ในมือของผู้นำจังหวัด / ผู้นำหมู่บ้าน และพ่อค้าชาวยุโรปที่เข้ามาครอบงำโดยความมั่งคั่งจากการค้าทาส⁴

เมื่อการค้าทาสมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากภายใต้การเข้ามามีบทบาทของหลายประเทศ อังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่ต้องการที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคองโก เช่น การหาข้อสรุปว่าประเทศใดควรจะเป็นผู้ควบคุมคองโก หรือมีอะไรอยู่บริเวณรอบแม่น้ำคองโกอีกด้วย เหตุนี้ในปี ค.ศ. 1816 รัฐบาลอังกฤษจึงตัดสินใจส่งกัปตันเจมส์ คิงสตัน ทักกี (James Kingston Tuckey) ออกเดินทางเพื่อจัดการกับปัญหาเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม การเดินทางครั้งนี้ประสบกับความล้มเหลวเมื่อปรากฏว่าผู้ที่ออกเดินทางไปหลายคนรวมทั้งกัปตันทักกี (Tuckey) เสียชีวิตจากโรคที่ในสมัยดังกล่าวยังไม่มีการตรวจหาเชื้ออะไร⁵

ความล้มเหลวของอังกฤษทำให้ชาวยุโรปตระหนักว่าแม่น้ำคองโกจะเป็นแหล่งวัตถุดิบ (การค้าทาส) ที่สร้างรายได้ให้กับตนอย่างมหาศาล แต่ก็ยังไม่มีประเทศใดรู้ว่าแม่น้ำแห่งนี้มีที่มาจากที่ใดรวมทั้งไม่มีใครทราบว่าคองโกมีสภาพภายในเป็นอย่างไร พวกเขาารู้เพียงแต่ว่าดินแดนแห่งนี้ยังเป็นดินแดนที่รอการสำรวจอยู่⁶

ประวัติศาสตร์ของคองโกกำลังจะเปลี่ยนไปโดยบุคคล 2 คนที่มีบทบาทต่อคองโกมากที่สุด นั่นคือ กษัตริย์ลีโอโพลด์ที่ 2 (King Leopold II) แห่งเบลเยียม และเฮนรี เมอร์ดัน สแตนลีย์ (Henry Morton Stanley) นักสำรวจทางทะเล สำหรับลีโอโพลด์ที่ 2 เขามีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องภูมิศาสตร์ตั้งแต่เขาวัย⁷ เมื่อโตขึ้นความสนใจนี้ได้ผลักดันให้เขาศึกษาเรื่องอาณานิคม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเขาได้สั่งสมความรู้เกี่ยวกับเรื่องอาณานิคมมากมายไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปยังดินแดนต่างๆเพื่อจะหาซื้อดินแดนมาเป็นอาณานิคมของตน รวมทั้งศึกษาเรื่องการกอบโกยผลประโยชน์จากอาณานิคมของประเทศอื่นๆ จากการศึกษาทำให้เขาตระหนักว่าการครอบครองอาณานิคมมีค่าเท่ากับอำนาจและความมั่งคั่ง ด้วยเหตุนี้ความฝันของเขาคือการพยายามครอบครองอาณานิคมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้⁸ อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าความฝันของเขาไม่สามารถเป็นจริงเมื่อประชาชนชาวเบลเยียมเห็นว่าประเทศของตนนั้นไม่มีศักยภาพพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางทะเล

⁴ Ibid., p.15.

⁵ Marvel , *The New Congo* ,pp.7-9.

⁶ Hochschild , *King Leopold's ghost : A story of greed, terror, and heroism in colonial Africa* ,p.18.

⁷ Ibid., p.34.

⁸ Ibid., pp.36-37,39.

พวกเขามองว่าเบลเยียมนั้นขาดแคลนเรือเพื่อการพาณิชย์และเรือรบ⁹ นอกจากนั้นลีโอบโพลด์ตระหนักดีว่าหากประเทศเล็กๆอย่างเบลเยียมอาจหาญที่จะครอบครองอาณานิคมการกระทำดังกล่าวอาจสร้างความขุ่นเคืองให้กับมหาอำนาจได้ ด้วยเหตุนี้หนทางเดียวที่จะทำให้ความฝันของเขาเป็นจริงก็คือการทำให้ทุกคนเชื่อว่าการลงทุนเรื่องอาณานิคมที่เขา กำลังจะทำขึ้นนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น¹⁰

2.2 ลีโอบโพลด์กับแผนการครอบครองคองโก

2.2.1 แผนการแรก การสร้างภาพลักษณ์ในการดำเนินการสำรวจแอฟริกาของตนว่าทำเพื่อชาวแอฟริกัน

แผนการนี้เริ่มขึ้นในปีค.ศ.1876 ลีโอบโพลด์เริ่มวางแผนสร้างภาพของตนในฐานะคนใจบุญ (philanthropist) ที่มีความห่วงใยชาวแอฟริกัน ลีโอบโพลด์ได้จัดการประชุมภูมิศาสตร์ (geographic conference) ขึ้น ณ กรุงบรัสเซล การประชุมครั้งนี้มีนักภูมิศาสตร์ นักสำรวจ และบุคคลสำคัญเข้าร่วมประชุมมากมาย สิ่งที่ลีโอบโพลด์กล่าวถึงในการประชุมครั้งนี้ก็คือ ควรจะมีการสำรวจขึ้นเพื่อที่จะ “นำความเจริญ หรือความมีอารยธรรมให้กับส่วนหนึ่งของโลกเรา สถานที่ซึ่งยังไม่มีคนเข้าไปสำรวจ, เพื่อที่จะขจัดความมืดที่ครอบงำประชาชนทั้งประเทศอยู่ การสำรวจนี้ถือเป็นการทำสงครามครูเสดที่มีค่าในความก้าวหน้าของศตวรรษนี้”¹¹

ผลจากการประชุมครั้งนี้ทำให้มีการจัดตั้งสมาคมระหว่างประเทศแห่งแอฟริกากลาง (Association internationale africaine :AIA) ขึ้นมา¹² องค์กรนี้ประกอบด้วยคณะกรรมการแห่งชาติ (national committee) จัดตั้งขึ้นภายในประเทศที่เข้าร่วมการประชุม มีประธานเป็นดยุก (dukes) เจ้าชาย หรือคนในราชวงศ์ และ คณะกรรมการระหว่างประเทศ (international committee) มีการพบปะกันปีละครั้ง องค์กรนี้มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงบรัสเซล ลีโอบโพลด์ได้รับเลือกเป็นประธานคนแรก องค์กรนี้เป็นองค์กรที่ได้รับการยอมรับทั่วยุโรป¹³ เนื่องจากวัตถุประสงค์หลัก

⁹ Ibid., pp.37-38.

¹⁰ Ibid., p.46.

¹¹ Parker Thomas Moon , *Imperialism and world politics* (New York : The Macmillan, 1947) ,p.80.

¹² Ibid.

¹³ Hochschild , *King Leopold's ghost : A story of greed, terror, and heroism in colonial Africa* . pp. 45-46.

ขององค์การที่มุ่งทำเพื่อประโยชน์ให้กับชาวแอฟริกันคือ (1) นำอารยธรรมของคนขาวไปยังแอฟริกากลาง และ (2) ยุติการค้าทาส¹⁴

แม้ว่าแผนการณั้ขั้นแรกจะประสบความสำเร็จ แต่ลิโอโพลด์ยังไม่แน่ใจว่าจะครอบครองดินแดนแห่งใดในแอฟริกาอยู่ดีจนกระทั่งพบกับเฮนรี เมอร์ดัน สแตนลีย์ บุคคลที่กำลังทำให้ความฝันของเขากลายเป็นความจริง สแตนลีย์ตั้งดูความสนใจของลิโอโพลด์เนื่องจากเขาค้นพบที่มาจากแม่น้ำคองโก¹⁵ เขามีชื่อเสียงจากการค้นพบมิชชันนารีชาวอังกฤษชื่อเดวิด ลิฟวิงสโตน (David Livingstone) ในปีค.ศ.1871 ที่ยูจิจิ (ujiji) บริเวณชายฝั่งทะเลสาบแทนแกนยิกา (Lake Tankanyiga) หลังจากนั้นระหว่างปีค.ศ.1874 และ ค.ศ.1877 สแตนลีย์เดินทางข้ามทวีปจากซานซิบา (Zanzibar) ไปสู่ปากแม่น้ำคองโกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเรียกร่องเอาคองโกกลับมาเป็นของอังกฤษ¹⁶

ชื่อเสียงของสแตนลีย์มาถึงยุโรปก่อนที่เขาจะเดินทางกลับมาถึงเสียอีก เมื่อเรือของสแตนลีย์เทียบท่าที่เมืองมาร์เซย์ในเดือนมกราคม ค.ศ.1878 สแตนลีย์พบกับขุนนางของลิโอโพลด์คือ นายGreindl และนายพล แซนฟอร์ด (General Sanford) ทั้ง 2 คนเดินทางมาในนามของกษัตริย์ลิโอโพลด์ที่ 2 โดยเสนอให้สแตนลีย์ดำเนินการ “บางอย่างจำนวนมาก” ที่แอฟริกา และเสนอให้สแตนลีย์เดินทางกลับไปยังคองโกแบบลับๆอีกครั้ง¹⁷ อย่างไรก็ตาม สแตนลีย์รู้สึกเหนือเกินกว่าที่จะเดินทางกลับไปยังแอฟริกาอีกครั้ง นอกจากนั้นเขา (ในฐานะชาวอังกฤษ) ยังต้องการเสนอให้อังกฤษครอบครองดินแดนที่เขาค้นพบ เมื่ออังกฤษปฏิเสธที่จะเข้ายึดครองดินแดนดังกล่าว สแตนลีย์จึงตัดสินใจร่วมมือกับลิโอโพลด์ สแตนลีย์กล่าวถึงความผิดหวังที่อังกฤษไม่สนใจในดินแดนที่เขาค้นพบในอดีตชีวิตประวัติของเขาว่า “ทั้งหมดนี้ (หมายถึงดินแดนคองโก) ควรจะเป็นของอังกฤษ แต่อังกฤษปฏิเสธ น่าเสียดาย!”¹⁸

เมื่อสามารถชักจูงสแตนลีย์ร่วมงานได้ ลิโอโพลด์ได้จัดตั้งองค์การขึ้นมาอีกองค์การหนึ่ง ในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ.1878 โดยใช้ชื่อองค์การว่า คณะกรรมการศึกษาคองโกทางตอนบน (The Comite d' etudes Haut-Congo ; The Committee of study of the Upper Congo) องค์การนี้มีลิโอโพลด์เป็นประธาน และสแตนลีย์ได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าคณะสำรวจแอฟริกา¹⁹ เริ่มแรก

¹⁴ Marvel , The New Congo ,p.21.

¹⁵ Ibid., p.15.

¹⁶ Ntalaja , The Congo from Leopold to Kabila : A people's history ,p.15.

¹⁷ Moon . Imperialism and world politics ,p.79.

¹⁸ Ibid.,pp.80-81.

¹⁹ Ntalaja, The Congo from Leopold to Kabila : A people's history ,p.15.

องค์การนี้จัดตั้งขึ้นโดยการรวมตัวของนักธุรกิจชาวคัท อังกฤษรวมทั้งนักการธนาคารชาวเบลเยียม (ซึ่งเป็นตัวแทนของลีโอโพลด์) อย่างไรก็ตาม เมื่อหนึ่งในผู้ถือหุ้นคือนักธุรกิจชาวคัทล้มละลาย และเรียกร้องขอเงินคืน ลีโอโพลด์ถือโอกาสนี้ไม่เพียงแต่คืนเงินให้แก่หุ้นส่วนชาวคัทเท่านั้น แต่ยังเสนอที่จะซื้อหุ้นทั้งหมดจากหุ้นส่วนคนอื่นด้วย ข้อเสนอดังกล่าวได้รับการตอบรับ ผลที่ตามมา ในทางกฎหมาย คือ ความเป็นคณะกรรมการของหุ้นส่วนทั้งหลายนั้นได้ยุติลง ตอนนี้อีกการดังกล่าวตกเป็นของลีโอโพลด์ และอยู่ในอำนาจของเขาโดยเบ็ดเสร็จ ลีโอโพลด์ฉวยโอกาสนี้สร้างความสับสนให้กับนานาชาติด้วยการหลอกว่า (1) คณะกรรมการชุดนี้ยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ และอ้างว่าคณะกรรมการชุดนี้เป็นผู้ให้เงินสนับสนุนสแตนลีย์รวมทั้งเป็นผู้กระทำการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ (2) อีก 1 ปีต่อมา ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1879 ลีโอโพลด์ได้เปลี่ยนชื่อองค์การใหม่ให้มีความคล้ายคลึงกันกับองค์การเดิม (AIA) โดยใช้ชื่อองค์การใหม่ว่าสมาคมระหว่างประเทศแห่งคองโก (Association internationale du Congo : AIC)²⁰

2.2.2 แผนการขั้นที่ 2 การทำให้ประชาคมระหว่างประเทศสับสนระหว่างองค์การเดิมที่เขาเป็นประธาน (AIA) กับองค์การใหม่ที่เขาตั้งขึ้นเอง (AIC)

ความจริงแล้วทั้ง 2 องค์การนี้มีความแตกต่างกัน ในขณะที่องค์การแรกเป็นองค์การที่มีความเป็น “ระหว่างประเทศ” เนื่องจากประเทศต่างๆมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่องค์การที่ตั้งขึ้นมาใหม่กลับมีลักษณะตรงกันข้ามเมื่อปรากฏว่าลีโอโพลด์มีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ ในขณะที่องค์การแรกเป็นองค์การเพื่อมนุษยธรรม องค์การใหม่นี้กลับกำลังเตรียมการเข้ายึดครองคองโก นอกจากชื่อขององค์การที่ลีโอโพลด์ตั้งใจให้มีความคล้ายคลึงกันแล้ว ธงขององค์การใหม่ยังเป็นธงแบบเดียวกับ AIA อีกด้วยนั่นคือธงสีน้ำเงินที่มีดาวสีทอง 1 ดวงอยู่ตรงกลาง ลีโอโพลด์กล่าวถึงเรื่องนี้กับเพื่อนของเขาว่า “จะต้องมีความระมัดระวังมิให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวว่าองค์การทั้ง 2 นั้นแตกต่างกัน” “สาธารณชนไม่เข้าใจเรื่องนี้”²¹

2.2.3 แผนการขั้นที่ 3 การยึดครองคองโก

คณะกรรมการศึกษาคองโกทางตอนบน ได้สั่งการให้สแตนลีย์เดินทางกลับไปยังคองโกในปีค.ศ.1879 โดยหน้าที่ของสแตนลีย์คือการสร้างอาณานิคมขึ้นมา สแตนลีย์ได้เดินทางไปยังเมืองซานซิบา (Zazibar) ซึ่งอยู่ทางด้านชายฝั่งตะวันออกของแอฟริกา ก่อนเพื่อทำการเกณฑ์คนถือ

²⁰ Ibid., p.16.

²¹ Hochschild , *King Leopold's ghost : A story of greed, terror, and heroism in colonial Africa* , p.65.

สัมภาระ จากนั้นจึงเดินทางไปยังชายฝั่งด้านตะวันตกเพื่อเข้าสู่คองโก ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1881 สแตนลีย์เดินทางมาถึงแม่น้ำสแตนลีย์ (Stanley Pool) เหนือแม่น้ำขึ้นไปเขาได้พบกับนักสำรวจชาวฝรั่งเศส ชื่อ นายเดอ บราซซา (De Brazza) นายเดอ บราซซา ได้เดินทางจากสถานีการค้าของฝรั่งเศส ที่ Gabon มาถึงแม่น้ำสแตนลีย์ก่อนที่นายสแตนลีย์จะเดินทางมาถึง 15 เดือน และได้โน้มน้าวให้ผู้นำท้องถิ่นชื่อนายมาโคโค (Makoko) ลงนามในสนธิสัญญาที่ดินแดนทางตอนเหนือ (และบางส่วนของทางตอนใต้) ให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของฝรั่งเศส สนธิสัญญานี้ต่อมาได้รับการให้สัตยาบันจากรัฐบาลฝรั่งเศส และต่อมาปากแม่น้ำทางตอนเหนือของคองโกได้ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของฝรั่งเศส (French-Congo)²²

สแตนลีย์ไม่ละความพยายาม เขาได้เดินทางต่อมาจนมาพบเมืองลีโอโพลด์วิลล์ (Leopoldville) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของปากแม่น้ำ และได้เดินทางต่อไปอีกมากกว่า 400 ไมล์ ตามปากแม่น้ำ โดยก่อนที่เขาจะเดินทางกลับยุโรปเพื่อส่งรายงานของเขาในเดือนตุลาคม ค.ศ.1882 เขาได้สร้างสถานีการค้าขึ้นมา 5 สถานี และได้สร้างถนนรอบๆแม่น้ำเพื่ออำนวยความสะดวกขนส่งในอนาคตชนพื้นเมืองเรียกสแตนลีย์ว่า “นักรบเปิดหิน” (the rock breaker) เนื่องจากระเบิดที่เขาใช้เพื่อสร้างถนน²³

สแตนลีย์เดินทางกลับมายังคองโกอีกครั้งเพื่อทำการยึดครองคองโก มีการสร้างสถานีการค้าขึ้นมาอีก 17 สถานี และมีการทำสนธิสัญญาหลายฉบับกับผู้นำท้องถิ่นที่ให้อำนาจแก่องค์กรของลีโอโพลด์ในการปกป้องดินแดน สนธิสัญญาดังกล่าวทำได้อย่างง่ายดายเพียงแค่การให้ของขวัญ การอ้อนวอน หรือการข่มขู่จากคนของสแตนลีย์²⁴

การทำสนธิสัญญาครั้งนี้ลีโอโพลด์ได้ว่าจ้างนักกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด เซอร์ ทราเวอร์ ทวิส (Sir Travers Twiss) มาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสนับสนุนสิทธิขององค์การในการดำเนินการเช่นเดียวกับรัฐอธิปไตยต่างๆเมื่อทำสนธิสัญญากับผู้นำท้องถิ่น สแตนลีย์ได้รับคำสั่งให้นำกองกำลังลาดตระเวนทั้งตอนบนและตอนล่างของแม่น้ำ และได้รับคำสั่งให้ทำสนธิสัญญาในลักษณะดังต่อไปนี้คือ “สนธิสัญญาจะต้องสั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้” “และสนธิสัญญาจะต้องให้เราทุกอย่าง” สแตนลีย์ได้ทำสนธิสัญญามากกว่า 450 ฉบับ แต่ละฉบับมีความหลากหลาย แต่สนธิสัญญาส่วนใหญ่ได้ทำให้ลีโอโพลด์เป็นผู้ผูกขาดทางการค้าและมีสิทธิในคองโก²⁵

²² Moon , *Imperialism and world politics* ,p.81.

²³ Ibid., p.82.

²⁴ Ibid.

²⁵ Hochschild , *King Leopold's ghost : A story of greed, terror, and heroism in colonial Africa* ,p.71.

เมื่อสแตนลีย์ปฏิบัติภารกิจสำเร็จ ปัญหาต่อไปที่ลีโอบโปลด์ต้องเผชิญคือการแสวงหาการยอมรับจากมหาอำนาจเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับสนธิสัญญาที่สแตนลีย์ได้ทำมา²⁶

2.3 การแสวงหาการยอมรับจากมหาอำนาจเพื่ออ้างสิทธิ์ในคองโก

2.3.1 สหรัฐฯ เป็นประเทศแรกที่ประกาศยอมรับการอ้างสิทธิ์ของลีโอบโปลด์ ความสำเร็จดังกล่าวนี้มาจากความช่วยเหลือของอดีตเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำเบลเยียม คือ นายพลเฮนรี เซลตัน แซนฟอร์ด (General Henry Shelton Sanford) เพื่อนเก่าของลีโอบโปลด์ เริ่มต้นแซนฟอร์ดได้โน้มน้าวให้ประธานาธิบดีสหรัฐฯ นายเชสเตอร์ อาร์เธอร์ (Chester Arthur) เห็นว่าการดำเนินการของลีโอบโปลด์นั้นเป็นการกระทำเพื่อมนุษยธรรม นายอาร์เธอร์หลงเชื่อ และได้นำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของสภาองเกรสให้สนับสนุนองค์การนี้ ภายหลังจากการถกเถียงที่ “ค่อนข้างสับสน” (rather incoherent) ในวันที่ 11 เมษายน ค.ศ.1884 วุฒิสมาชิกสหรัฐฯ ได้ผ่านมติยอมรับธงของ AIC ในฐานะ “ธงของรัฐบาลที่เป็นมิตร” (flag of a friendly government) และนำไปสู่การยอมรับสิทธิ์ของลีโอบโปลด์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 22 เมษายน ค.ศ.1884 ผ่านการประกาศของรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ นายเฟรดเดอริก ฟร็อลิงฮุสเซน (Frederick Frelinghuysen)²⁷

2.3.2 อังกฤษ แผนการที่จะครอบครองคองโกของลีโอบโปลด์ประสบปัญหาเมื่ออังกฤษในสมัยนายเกรตสโตน (Gladstone) และรัฐมนตรีต่างประเทศ ลอร์ด แกรนวิลล์ (Lord Granville) ได้ทำสนธิสัญญากับโปรตุเกสในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1884 ให้โปรตุเกสมีอำนาจเหนือปากแม่น้ำคองโกและให้คณะกรรมการของทั้ง 2 ประเทศควบคุมการเดินเรือ การทำสนธิสัญญารั้งนี้ทำให้แผนการครอบครองคองโกของลีโอบโปลด์ประสบปัญหาเนื่องจากการครอบครองปากแม่น้ำคองโกของโปรตุเกสจะเป็นการตัดเส้นทางค้าขายทางทะเลของลีโอบโปลด์ ลีโอบโปลด์จึงต้องขอความช่วยเหลือจากฝรั่งเศสและเยอรมนี²⁸

2.3.3 ฝรั่งเศส การเจรจากับฝรั่งเศสเริ่มขึ้นในเดือนเมษายน ค.ศ.1884 เมื่อนาย Jules Ferry ให้คำมั่นสัญญาว่าจะยอมรับการอ้างสิทธิ์ในดินแดนของลีโอบโปลด์ เพื่อแลกกับการที่ฝรั่งเศสจะได้รับสิทธิ์เป็นประเทศแรกในคองโก ถ้าหากลีโอบโปลด์ต้องการที่จะขายดินแดนดังกล่าว เมื่อตกลง

²⁶ Robert O. Collins , Central and south african history (New York : Markus Wiener , 1990),p.6.

²⁷ Ntalaja , The Congo from Leopold to Kabila : A people's history .p.16.

²⁸ Moon , Imperialism and world politics ,p.82.

กันได้นายเฟอร์รี่ จึงได้ทำการประท้วงต่อสนธิสัญญาที่อังกฤษทำกับโปรตุเกส²⁹ (ในปีค.ศ.1960 ก่อนคองโกได้รับเอกราชจากเบลเยียม 1 วัน ฝรั่งเศสได้สละสิทธิการครอบครองดินแดนแห่งนี้)³⁰

2.3.4 เยอรมนี การดำเนินนโยบายของฝรั่งเศสในปัญหาคองโก ทำให้นายบิสมาร์ค (Bismark) ซึ่งมีความต้องการที่จะปรับความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสให้ดียิ่งขึ้น หันมาให้การสนับสนุนการอ้างสิทธิ์ของลีโอโปลด์ในคองโก (วันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ.1884 เยอรมนีได้ให้การรับรองแก่ AIC อย่างเป็นทางการ)³¹ บิสมาร์คสนับสนุนการคัดค้านการทำสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับโปรตุเกส และรับคำแนะนำของนายเฟอร์รี่ที่จะให้มีการจัดการประชุมเพื่อทำการแก้ไขปัญหานี้ เมื่อเผชิญกับการต่อต้าน ลอร์ด แกรนวิลล์ จึงได้ทำการประกาศว่าอังกฤษจะไม่ให้สัตยาบันสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว³²

การอ้างสิทธิ์ของลีโอโปลด์ในคองโก ได้รับการยอมรับจากบางประเทศก่อนที่จะมีการประชุมที่กรุงเบอร์ลิน และเมื่อมีการจัดการประชุมที่กรุงเบอร์ลินขึ้นในวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ.1884 และวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1885 หัวข้อหลักในการประชุมเน้นไปที่เรื่องการค้า, ทาส, มิชชันนารี และเรื่องภาษี ตอนท้ายของการประชุมได้มีการจัดทำกรรมสารทั่วไป (the General Act)* ขึ้นด้วย³³ (การประชุมในครั้งนี้มีประเทศต่างๆเข้าร่วมทั้งหมด 14 ประเทศ* ลีโอโปลด์มิได้เข้าร่วมในการประชุม แต่ได้ส่งตัวแทนที่มีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอเข้าร่วมแทน นายพล แชนฟอร์ดก็เข้าร่วมประชุมครั้งนี้ด้วยเช่นกันในฐานะผู้สังเกตการณ์)³⁴

²⁹ Ibid., p.83.

³⁰ Ntalaja , *The Congo from Leopold to Kabila : A people's history* ,p. 17.

³¹ Ibid.

³² Moon , *Imperialism and world politics* ,p.83.

³³ Ibid. *กรรมสารทั่วไปมีมาตราการสำคัญ 5 ข้อคือ (1) เสรีภาพในการค้าและการเดินเรือ , ไม่มีทางเลือกปฏิบัติทางภาษีศุลกากร (2) ความเป็นกลางของรัฐคองโกเมื่อเกิดสงคราม (3) ระเบียบการค้าทาส (4) จะต้องพัฒนาชีวิตของคนท้องถิ่นทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุ (5) การครอบครองดินแดนจะถือเป็น โมฆะหากปราศจาก “การครอบครองอย่างมีประสิทธิภาพ” (effective occupation) ดู Marvel , *The new Congo* ,p. 28.

³⁴ * ประเทศที่เข้าร่วมประชุมที่กรุงเบอร์ลิน 14 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย-ฮังการี , เบลเยียม , เดนมาร์ค , ฝรั่งเศส , เยอรมนี , อังกฤษ , ฮอลแลนด์ , อิตาลี , สวีเดน-นอร์เวย์ , โปรตุเกส , รัสเซีย , สเปน , ตุรกี และสหรัฐฯ ดู Ntalaja , *The Congo from Leopold to Kabila : A people's history* ,p.17.

ในที่สุดระหว่างวันที่ 22 เมษายน ค.ศ.1884 และวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1885 ประเทศต่างๆที่เข้าประชุมที่กรุงเบอร์ลินต่างทำสนธิสัญญาทวิภาคียอมรับสิทธิของ AIC ในคองโก ยกเว้น ตุรกี³⁵

ความสำเร็จของ AIC ที่ได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆให้มีสิทธิในคองโก เช่นเดียวกับที่รัฐอธิปไตยอื่นๆมีต่ออาณานิคมของคนถือเป็นปรากฏการณ์ที่มีความโดดเด่น และไม่เคยปรากฏมาก่อน เนื่องจากไม่เคยปรากฏว่ามีกษัตริย์หรือสามัญชนสามารถสร้างองค์การที่มีสิทธิในอาณานิคมได้โดยปราศจากการใช้กำลังเข้ายึดครอง การแต่งงานระหว่างราชวงศ์ หรือการลอบสังหาร ในกรณีของ AIC ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จนั้นทั้งหมดเกิดจากความสามารถทางการทูต³⁶

2.4 คองโกภายใต้การครอบครองเป็นการส่วนตัวของลีโอบ็อลด์ (ค.ศ.1885- 1906)

เมื่อได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ ลีโอบ็อลด์ได้เปลี่ยนชื่อองค์การของเขาใหม่อีกครั้ง โดยใช้ชื่อว่า รัฐอิสระคองโก (Congo Free State ; Etate independent du Congo)³⁷ ในเดือนเมษายน ค.ศ.1885 รัฐสภาเบลเยียมผ่านมติอนุมัติให้ลีโอบ็อลด์สามารถปกครองรัฐอธิปไตย 2 รัฐได้พร้อมกัน ลีโอบ็อลด์ดำเนินการในฐานะกษัตริย์คองโกอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ.1885 เมื่อได้ครอบครองคองโกแล้วสิ่งต่อไปที่ลีโอบ็อลด์ต้องการคือ การทำกำไรหลังจากที่ต้องลงทุนไปอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายเรื่องการเดินทางสำรวจทางทะเล ค่าเรือ ค่าอาวุธ รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ใช้สำหรับการหว่านล้อม เป็นต้น³⁸

ภารกิจอย่างหนึ่งที่ลีโอบ็อลด์ต้องจัดการก็คือ การจัดตั้งอำนาจของรัฐในดินแดนที่มีขนาดใหญ่ถึง 900,000 ตารางไมล์ เนื่องจากภารกิจดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายสูง ลีโอบ็อลด์จึงจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากรัฐบาลเบลเยียม ลีโอบ็อลด์เชื่อว่าใน 5 ปีแรกที่ดำเนินการในคองโกเขาจะได้รับเงินถึง 25 ล้านฟรังก์ อย่างไรก็ตาม ในปีค.ศ.1895 เนื่องจากความยากลำบากทางการเงินลีโอบ็อลด์เกือบที่จะยกคองโกให้กับรัฐบาลเบลเยียม แต่เมื่อราคาขางและงาช้างเพิ่มมากขึ้น ลีโอบ็อลด์จึงตัดสินใจปกครองคองโกต่อไปอีกเป็นระยะเวลาถึง 33 ปี³⁹

³⁵ Ibid.

³⁶ Marvel , *The new Congo* ,p.28.

³⁷ Moon, *Imperialism and world politics* ,p.85.

³⁸ Ntalaja . *The Congo from Leopold to Kabila : A people's history* ,pp.18, 20.

³⁹ Moon, *Imperialism and world politics* ,pp.85-86.

การแสวงหาผลประโยชน์จากคองโกเริ่มขึ้นในปีค.ศ.1885 เมื่อลีโอบโพลด์ได้ออกกฎว่า “ดินแดนว่างเปล่า” (vacant land) ถือเป็นสมบัติของรัฐ (Domaine prive de l’etat) รัฐเป็นผู้ผูกขาด ข้างและงาช้างใน “ดินแดนว่างเปล่า” และได้ออกคำสั่งให้ชนพื้นเมืองขายสินค้าเหล่านี้ให้กับ ตัวแทนของรัฐเท่านั้น นอกจากนั้น เนื่องจากการดำเนินการในดินแดนที่มีขนาดใหญ่มาอย่าง คองโกทำให้รัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ลีโอบโพลด์จึงได้ให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชนเข้ามา แสวงหาผลประโยชน์ในดินแดนว่างเปล่าด้วย⁴⁰ (การให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชนในครั้งนี้ ลีโอบโพลด์ได้รับส่วนแบ่งถึง 50%⁴¹)

ภายใต้การปกครองคองโกนโยบายหลักที่ลีโอบโพลด์นำมาใช้ในการปกครองก็คือ การบังคับใช้แรงงานทาส โดยจะมีการทรมาน การสังหาร และการใช้วิธีที่ไร้มนุษยธรรมอื่นๆเพื่อ บังคับให้ชาวคองโกละทิ้งวิถีชีวิตของตนมาทำการผลิต หรือทำอะไรก็ตามที่รัฐเจ้าอาณานิคม เรียกเรื่อง ในยุคของลีโอบโพลด์ความมั่งคั่งทั้งหมดมาจากการเก็บยาง (rubber) และงาช้าง (ivory) ผ่านการบังคับใช้แรงงาน (forced labour)⁴²

การค้างาช้างและยางได้ทำกำไรให้กับลีโอบโพลด์และบริษัทที่ได้รับสัมปทานอย่างเป็นกอบ เป็นกำ ผลกำไรที่ได้จากการส่งออกงาช้างและยาง ตั้งปี ค.ศ.1891-1900 มีดังต่อไปนี้⁴³

	การส่งออกงาช้าง (ivory)	การส่งออกยาง (rubber)
	(ล้านฟรังก์)	
ปี ค.ศ.1891	2.8	0.3
ปี ค.ศ.1892	3.7	0.6
ปี ค.ศ.1893	3.7	0.9
ปี ค.ศ.1894	5.0	1.5
ปี ค.ศ.1895	5.8	2.9
ปี ค.ศ.1896	3.8	6.6
ปี ค.ศ.1897	4.9	8.3
ปี ค.ศ.1898	4.3	15.9

⁴⁰ Ibid., p.86.

⁴¹ Hochschild , King Leopold’s ghost : A story of greed, terror, and heroism in colonial Africa ,p.117.

⁴² Ntalaja , The Congo from Leopold to Kabila : A people’s history ,pp.20-21.

⁴³ Moon . Imperialism and world politics. p.87.

แต่ หรือ ปีนควมคุม (เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพได้มีการลักพาตัวภรรยาและลูกของคณงานชายไป ถ้าคณงานชายไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพวกเขาอาจไม่ได้พบหน้าภรรยาและลูกอีก บางครั้งคณงานหญิงก็เผชิญกับเหตุการณ์นี้เช่นกัน) การเปิดเผยในครั้งนี้ของวิลเลียมได้รับความสนใจจากสื่อทั้งของอเมริกันและยุโรป⁴⁶

เมื่อข้อเท็จจริงไม่ว่าจะเป็นการจับชาวแอฟริกันเป็นทาส รวมทั้งการตัดมือตัดหัวถูกเปิดเผย* ลีโอโปลด์ตอบโต้ด้วยการสบประมาท และทำลายความน่าเชื่อถือของวิลเลียม ความพยายามในครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ ต่อมาวิลเลียม ได้เสียชีวิตภายในระยะเวลาอันสั้นภายหลังจากที่ได้ทำรายงานชิ้นนี้ และเรื่องราวเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายในคองโกเริ่มเลือนลางไป ลีโอโปลด์ยังคงกล่าวอ้างถึงแรงจูงใจเรื่องมนุษยธรรมอีกหลายปีแม้จะปรากฏหลักฐานว่าในคองโกมีทาส มีการบังคับใช้แรงงาน และมีการจับตัวประกันเกิดขึ้น สาเหตุที่ทำให้ลีโอโปลด์ไม่มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองในคองโกเนื่องจากการเก็บยงได้ทำกำไรให้กับเขาอย่างมหาศาล นอกจากนั้นเขายังได้รับส่วนแบ่งจากบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมปทานอีกด้วย กำไรดังกล่าวมีมูลค่าสูงถึง 700% เนื่องจากแรงงานที่มีราคา “ถูก” และความต้องการยังมีปริมาณสูง⁴⁷

การปกครองของลีโอโปลด์ถูกตรวจสอบอย่างจริงจังอีกครั้งจาก อี. ดี. มอร์เรล (E.D. Morel) เสมียนที่ทำงานให้กับบริษัท Elder Damster of Liverpool บริษัทแห่งนี้รับเหมามาขนส่งสินค้าไปกัลลัระหว่างคองโกมาสู่ยุโรป มอร์เรลได้บันทึกในรายงานของเขาว่า อาวุธถูกส่งไปยังคองโกส่วนงานช่างและยางถูกส่งกลับมา “สิ่งเหล่านี้ได้บอกเรื่องราวโดยตัวมันเองอยู่แล้ว... การบังคับใช้แรงงานเพียงอย่างเดียวสามารถบอกถึงกำไรที่ไม่อาจรับรู้ได้ การบังคับใช้แรงงานที่ควบคุมโดยคนใกล้ชิดกับลีโอโปลด์” แม้ว่าเดิมทีมอร์เรลจะวิพากษ์วิจารณ์นักสิทธิมนุษยชนและเป็นผู้สนับสนุนลัทธิอาณานิคม แต่ภายหลังจากได้ทำงานวิพากษ์วิจารณ์เรื่องอาณานิคมใน the Aborigines Protection Society ที่อังกฤษเพื่อเปิดเผยและสนับสนุนให้เกิดการปฏิรูปการปกครองของลีโอโปลด์ ต่อมามอร์เรลได้ออกจากงานที่ Elder Damster และทำงานเต็มเวลาในฐานะนักหนังสือพิมพ์และนักกิจกรรมเพื่อปฏิรูปคองโก⁴⁸

⁴⁶ Neta C. Crawford , Argument and change in world politics : Ethics, decolonization, and humanitarian intervention (Cambridge : Cambridge University Press, 2002), pp.242-243.

⁴⁷ *คุณภาพการทารุณกรรมต่อชาวคองโกในสมัยกษัตริย์ลีโอโปลด์ที่ 2 ได้ใน Martin Ewans , European atrocity . african catastrophe : Leopold II . the Congo Free State and its aftermath (New York : RoutledgeCurzon , 2002) , Crawford , Argument and change in world politics : Ethics, decolonization, and humanitarian intervention , p.243.

⁴⁸ Ibid.

มอร์เรลและนักกิจกรรมเพื่อปฏิรูปคองโกคนอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของสมาคมต่อต้านการค้าทาสและ the Aborigine Protection Society ได้ทำการตีพิมพ์การกระทำความผิดต่างๆ ในคองโก โดยเฉพาะการตัดมือชาวคองโก การตีพิมพ์ดังกล่าวทำให้ประเด็นคองโกอยู่ในระเบียบวาระทางกฎหมายของอังกฤษ รัฐสภาอังกฤษได้ผ่านมติในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1903 กระตุ้นเดือน ลีโอโปลด์ว่า “ชนพื้นเมืองคองโกได้รับการปกครองอย่างมีมนุษยธรรม” ลีโอโปลด์ตอบสนองด้วยการจัดให้มีการปฏิรูปเกิดขึ้น แต่มอร์เรลและนักกิจกรรมคนอื่นแสดงให้เห็นว่าการปฏิรูปนี้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น⁴⁹

ความพยายามของมอร์เรลได้รับการสนับสนุนครั้งสำคัญในปีค.ศ.1904 เมื่อกงสุลอังกฤษในคองโก นายโรเจอร์ เคสเมน (Roger Casement) ได้เปิดเผยการทารุณของคองโกในรายงานต่อกระทรวงการต่างประเทศ (foreign office) และได้ให้สัมภาษณ์เรื่องดังกล่าวกับสื่อมวลชน ต่อมา ทั้ง 2 คนได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมปฏิรูปคองโก (Congo Reform Association) ขึ้นในอังกฤษ (ในสหรัฐฯก็มีการจัดตั้งสมาคมนี้เช่นกัน) และจากการเผยแพร่เรื่องราวในด้านลบของการปกครองในคองโก ลีโอโปลด์ถูกบังคับให้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริงขึ้น ในที่สุด คณะกรรมการชุดนี้เห็นด้วยกับข้อสังเกตของเคสเมน⁵⁰

สมาคมปฏิรูปคองโกในกรุงลอนดอนได้ทำข้อเสนอในปีค.ศ.1905 ว่าควรให้เบลเยียมปกครองคองโกแทนลีโอโปลด์ ข้อเสนอนี้ได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษและรัฐสภาเบลเยียม ในที่สุดเดือนธันวาคม ค.ศ.1906 แรงกดดันจากทั้งในและต่างประเทศได้ทำให้ลีโอโปลด์ยกอาณานิคมของเขาให้เบลเยียมดูแล⁵¹ (ลีโอโปลด์ได้รับค่าตอบแทนทั้งหมดมีมูลค่าสูงถึง 95,000,000 ล้าน ฟรังก์)⁵²

2.6 เบลเยียม-คองโก (Belgium-Congo) ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง

เมื่อเบลเยียมเข้าควบคุมคองโกต่อจากลีโอโปลด์ในวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ.1908 เบลเยียม-คองโกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้สำเร็จราชการเมืองขึ้น (a governor-general) ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐมนตรีอาณานิคม (colonial minister) และรัฐมนตรีอาณานิคมก็ต้องรายงานแก่รัฐสภาเบลเยียมเกี่ยวกับการดำเนินการของตนอีกที รัฐมนตรีเมืองขึ้นคนแรกมีชื่อว่านาย

⁴⁹ Ibid., pp.243-244.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid., p.244-245.

⁵² ดู Moon , *Imperialism and world politics* .p. 90.

จูวส์ เรนกิน (Jules Renkin) ภายใต้การปกครองของเบลเยียมชนพื้นเมืองมีสิทธิที่จะขายแรงงานของตนได้อย่างเสรี ผู้นำท้องถิ่นได้รับการยอมรับและได้รับอำนาจในระดับท้องถิ่น บริษัททางบริษัทที่ผูกขาดการค้าในคองโกถูกยกเลิกสิทธิไป ความแตกต่างระหว่างการบริหารแบบใหม่กับการบริหารในสมัยลีโอโปลด์นั้นมีตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ในปีค.ศ.1912 เจ้าหน้าที่คองโกถูกจำคุกเป็นเวลา 10 ปี เนื่องจากการกระทำการทารุณต่อชายชาวคองโก 7 คน ผู้หญิง 4 คน และ เด็ก 1 คน ความมีมนุษยธรรมแบบนี้ไม่มีในสมัยที่ลีโอโปลด์ปกครองคองโกอยู่⁵³

นโยบายหลักที่เบลเยียมนำเข้ามาใช้ในการบริหารอาณานิคมเพียงแห่งเดียวของตน คือ นโยบายพ่อปกครองลูก (paternalism) นโยบายพ่อปกครองลูกที่เบลเยียมนำมาใช้ในคองโกมีดังนี้

2.6.1 การปิดกั้นทางเมือง

เบลเยียมได้ปิดกั้นชาวคองโกจากโลกภายนอกเพื่อมิให้ชาวคองโกได้รับความคิดเกี่ยวกับอิสรภาพทางการเมือง⁵⁴ การปิดกั้นนี้กระทำทั้งในประเทศ มิให้ชาวคองโกติดต่อกับภูมิภาคอื่นๆ หรือเผ่าอื่นๆ และภายนอกประเทศ โดยการตัดขาดคองโกจากกระแสทางการเมืองและสังคมจากประเทศแอฟริกาต่างๆ การกระทำนี้มีเป้าหมายที่จะลดโอกาสที่จะมีการรวมกลุ่มทางการเมืองเพื่อต่อต้านการปกครองของเบลเยียม มาตรการนี้ดำเนินมาจนถึงปีค.ศ.1958⁵⁵

2.6.2 นโยบายด้านการศึกษา

เป็นภารกิจของพวกคริสเตียน เน้นหนักไปที่การศึกษาในขั้นประถม (elementary education) และการศึกษาทางด้านเทคนิค โดยมีให้การศึกษาในระดับมัธยม หรือการศึกษาในขั้นสูง เป้าหมายของนโยบายนี้คือเพื่อสร้างคนงานเพื่อเป็นแรงงานสำหรับคองโกและพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมายในคองโก⁵⁶

⁵³ Ibid., pp.90-91.

⁵⁴ ริชาร์ด ไอ มิลลเลอร์. การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของคองโก ฮัมมาร์โซลด์, หน้า 651-652.

⁵⁵ E.A. Boateng, *A political geography of Africa* (Cambridge : Cambridge University Press, 1978), p.14.

⁵⁶ Ibid., p.68.

2.6.3 นโยบายด้านเศรษฐกิจ

เบลเยียมได้จัดสร้างเมืองอันทันสมัย และได้ทำการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านต่างๆ ในคองโก⁵⁷ ระบบการติดต่อสื่อสารที่เบลเยียมได้สร้างขึ้นถือเป็นความสำเร็จมากที่สุดที่เบลเยียมได้สร้างให้แก่คองโกในช่วงก่อนได้รับเอกราช⁵⁸

2.6.4 นโยบายแบ่งแยกสีผิว

ในเมืองใหญ่ ชาวแอฟริกันจะถูกจำกัดให้อยู่แต่ในเขตชานนอกของเมือง ยกเว้น ในชั่วโมงทำงานที่พวกเขาได้รับอนุญาตจากชาวยุโรปให้เข้ามาภายในเมืองได้⁵⁹

ในช่วงเวลาที่คองโกอยู่ภายใต้การปกครองของเบลเยียมนั้น เบลเยียมมิได้แสดงความกระตือรือร้นที่จะให้การปกครองตนเองแก่ชาวคองโก แม้จะรู้ว่าวันหนึ่งชาวคองโกจะเรียกร้องอิสรภาพก็ตาม⁶⁰

2.7 การได้รับอิสรภาพของคองโกในปีค.ศ.1960

เบลเยียมยังคงใช้นโยบายพ้อปกครองลูกในการบริหารคองโกเรื่อยมา จนกระทั่งในทศวรรษที่1950 เกิดการเคลื่อนไหวเพื่ออิสรภาพปรากฏขึ้นทั่วแอฟริกา การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ได้ส่งผลต่อชาวคองโกโดยเฉพาะพวกที่อยู่ในเมืองใหญ่ เบลเยียมพยายามที่จะลดกระแสด้วยการอนุมัติให้มีการริเริ่มทางการเมืองเล็กน้อยบางอย่างได้ ในปีค.ศ.1955 ได้มีการอนุมัติให้มีการจัดตั้งสมาคมแห่งชาติ (nationalist association) ขึ้น และทางเบลเยียมได้เสนอแผนการ 30 ปีสู่อิสรภาพแก่ชาวคองโกด้วย ข้อเสนอนี้ก็ก่อให้เกิดการถกเถียงอย่างดุเดือด ชาวคองโกที่มีการศึกษา (evolves) บางกลุ่มเห็นด้วย ส่วนกลุ่มพันธมิตรแห่งบาคองโก (the Alliance of the BaKongo : ABAKO) สมาคมเชื้อชาติในกินซาซา (Kinshasa) และกลุ่มเคลื่อนไหวแห่งชาติคองโก (the National Congolese Movement : MNC) ซึ่งนำโดยนายลูมบาตัด้านแนวคิดดังกล่าว⁶¹

⁵⁷ ริชาร์ด ไอ มิลลเลอร์, การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของดัก ฮัมมาร์ โซลด์ ,หน้า 651.

⁵⁸ Boateng , A political geography of Africa ,p.148.

⁵⁹ Ibid., p.140.

⁶⁰ Ibid., pp.67-68.

⁶¹ Ramsay, Global studies : Africa ,7: 85.

กระแสการเรียกร้องเอกราชยังคงดำเนินต่อไป ในปีค.ศ.1959 เกิดการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่เบลเยียมกับกลุ่มอบาโก (ABAKO) การปะทะในครั้งนี้ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตถึง 50 คน ขณะเดียวกันฝรั่งเศสได้ให้อิสระภาพแก่ดินแดนอาณานิคมของตน คือ สาธารณรัฐคองโก (the Republic of the Congo) เมื่อเป็นเช่นนี้เบลเยียมจึงจำเป็นต้องให้เอกราชแก่คองโกเร็วขึ้น⁶² ด้วยความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาเหมือนในกรณีแอลจีเรีย และด้วยความมั่นใจว่าเศรษฐกิจในคองโกจะไม่ได้ผลกระทบ รัฐบาลเบลเยียมจึงได้ประกาศที่จะให้เอกราชแก่คองโกในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1960⁶³ และเพื่อให้กลไกการบริหารและบริการด้านเทคนิคดำเนินไปได้ ภายหลังจากได้รับอิสรภาพ รัฐบาลเบลเยียมปล่อยให้รัฐบาลคองโกอยู่ภายใต้สนธิสัญญามิตรภาพ ความช่วยเหลือและความร่วมมือ (treaty of friendship, assistance and co-operation) สนธิสัญญานี้ ลงนามโดยรัฐบาลทั้ง 2 แต่ไม่เคยได้รับการให้สัตยาบันจากสภาเลย*⁶⁴

เบลเยียมได้ให้อิสระภาพแก่คองโกเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1960 การได้มาซึ่งอิสรภาพในครั้งนี้นำมาซึ่งความปลื้มปิติของชาวคองโกว่า อิสรภาพจะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นการเป็นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเงินเดือนดีขึ้น หรือมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ชาวคองโกตระหนักได้ในเวลาไม่นานว่าอิสรภาพมิได้มาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ในการปกครองของพลเรือนเจ้าหน้าที่เบลเยียมยังคงปรารถนาที่จะดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังเช่นสมัยที่คองโกยังเป็นอาณานิคมของตนอยู่ เจ้าหน้าที่เหล่านี้อ้างว่าพวกเขาจะดำรงอยู่ในตำแหน่งจนกว่าชาวคองโกจะได้รับการฝึกฝนเพื่อให้แทนที่พวกเขาได้⁶⁵ กองทัพคองโก (Force publique)* ก็เผชิญกับปัญหาแบบเดียวกัน (ในปีค.ศ.1960 กองทัพคองโกมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 25,000 นาย มีเจ้าหน้าที่ชาวยุโรปควบคุมกองทัพทั้งหมด 1,100 นาย ส่วนใหญ่เป็นชาวเบลเยียม) สำหรับเจ้าหน้าที่เหล่านี้แล้วไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรีบดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ชาวคองโกแต่อย่างใด⁶⁶ พลโทเอมิล เจนเซ็น (Lieutenant General Emil Janssens) ได้เขียนข้อความที่ค่ายพักโอโปลด์ที่ 2 ซึ่งเป็นค่ายพักของกองกำลังแห่งชาติคองโก (the Congolese National Army :

⁶² Ibid.

⁶³ Lefever, *Crisis in the Congo : A United Nations force in action*, p.8.

⁶⁴ Thant . *View from the U.N.* .p.104. *ดูรายละเอียดของสนธิสัญญานี้ได้ในภาคผนวก ก.

⁶⁵ Lefever, *Crisis in the Congo : A United Nations force in action* ,p.8.

⁶⁶ Ibid., pp.9-10. *กองทัพคองโก (The Force publique) เปลี่ยนชื่อเป็นกองกำลังแห่งชาติคองโก (The Congolese National Army or Armee Nationale Congolaise ; ANC) ในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1960 อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนั้นทำเฉพาะชื่อองค์กรเท่านั้น โครงสร้างการบังคับบัญชายังอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ต่างชาติ (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเบลเยียม) เหมือนเดิม

Armee Nationale Congolaise : ANC) เพื่อตอบย้ำในเรื่องดังกล่าวว่า “ก่อนได้รับเอกราช = หลังได้รับเอกราช”⁶⁷

2.8 วิฤตการณ์คองโก ค.ศ.1960-1964

การได้รับอิสรภาพของคองโกมิได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศและสงครามกลางเมืองเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศอีกด้วย วิกฤตการณ์คองโกมีสาเหตุมาจาก (1) การที่เบลเยี่ยมถอนตัวออกจากอาณานิคม (ซึ่งตนมิได้เตรียมความพร้อมในการปกครองตนเอง) อย่างรวดเร็ว (2) ขนาดของประเทศที่มีขนาดใหญ่อย่างเช่นคองโก ประเทศที่ประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติและหลายเผ่าพันธุ์ (3) การก่อความรุนแรงภายในหลังจากการที่คองโกได้รับอิสรภาพ โดยกองทัพคองโก การกระทำดังกล่าวทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพและมีอำนาจในการปกครองประเทศ (4) การแยกตัวของจังหวัดคองโกซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความมั่งคั่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของคองโก (5) การที่สหประชาชาติต้องดำเนินการที่มีความยุ่งยากหลายประการ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสหประชาชาตินั้นส่วนหนึ่งเกิดจากข้อจำกัดที่เกิดจากกลไกของสหประชาชาติเอง อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สหประชาชาติมิได้รับความร่วมมือที่ดีจากบางประเทศ⁶⁸

สาเหตุสำคัญของวิกฤตการณ์คองโกมาจากความล้มเหลวของคณะผู้ปกครองอาณานิคมชาวเบลเยี่ยมรุ่นก่อนๆที่มิได้เตรียมการชาวคองโกให้ดีพอเพื่อการเป็นอิสรภาพซึ่งได้มอบให้ในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1960 รัฐบาลเบลเยี่ยมได้ใช้นโยบายพ้อปกครองลูกแก่คองโกมาโดยตลอด ในขณะที่ชาวคองโกมีมาตรฐานการครองชีพสูงกว่าประเทศอื่นๆในแอฟริกา ผู้ครองอำนาจชาวเบลเยี่ยมก็หาได้ส่งเสริมความก้าวหน้าทางการเมืองไม่ การศึกษาของชาวแอฟริกันถูกเน้นหนักไปทางด้านการผลิต อย่างดีที่สุดก็เป็นเสมียน ผู้ใช้แรงงานที่มีฝีมือ และเป็นผู้รับใช้มากกว่าที่จะเป็นผู้จัดการ เป็นนักบริหาร เป็นวิศวกร นักศึกษาและข้าราชการ การเตรียมการเป็นอิสรภาพเพิ่งได้กระทำกันในตอนต้นปีค.ศ.1960 โดยการประชุมโต๊ะกลมโดยมีผู้นำชาวคองโกเข้าร่วมประชุมด้วยการเลือกตั้งทางสภานิติบัญญัติก็เพิ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1960 สภาเปิดประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน และมีการเลือกตั้งของส่วนกลางเป็นครั้งแรกในวันที่ 23 มิถุนายน สัปดาห์เดียวก่อนหน้าที่จะมีการประกาศอิสรภาพโดยมีนายคาซาวูบุเป็นประธานาธิบดี และมีนายแพทริก ลูมูบาเป็นนายกรัฐมนตรี⁶⁹

⁶⁷ Ibid., p.10.

⁶⁸ Peter Calvocoressi , *World politics 1945-2000* 8th ed. (Harlow : Longman,2001), p.639.

⁶⁹ Thant , *View form the U.N.* ,pp. 103-104.

ผลที่ตามมาจากการใช้นโยบายนี้ก็คือว่า เมื่อชาวคองโกได้รับมอบอิสรภาพนั้นพวกเขาไม่มีการเตรียมตัวไว้เลย ในขณะที่นั้นมีชาวคองโกที่จบระดับปริญญาเพียงสิบเจ็ดคนเท่านั้น ไม่มีหมอหรือวิศวกรสักคน มีผู้นำทางการเมืองอยู่เพียงไม่กี่คนที่พอมีประสบการณ์อยู่บ้าง แต่ไม่มีใครสักคนที่มีประสบการณ์ทางการเมืองระดับชาติ ทั้งยังไม่มีผู้บริหารชาวแอฟริกันซึ่งมีประสบการณ์อยู่เลย⁷⁰

วิกฤตการณ์คองโกถือว่าเป็นวิกฤตการณ์แห่งการปลดปล่อยอาณานิคม (crisis of decolonization) เนื่องจากเบลเยียมล้มเหลวในการที่จะส่งเสริมให้ผู้นำสายกลางที่สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับเบลเยียมรวมทั้งพันธมิตรตะวันตกขึ้นมาอำนาจได้ การที่พรรค MNC-L ของนาย ลูมูмба (Lumumba) และพรรคการเมืองหัวรุนแรงที่เป็นพันธมิตรกับเขาได้ที่นั่งเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรในช่วงการเลือกตั้งก่อนได้รับเอกราชในเดือนพฤษภาคมจนทำให้เขาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถือเป็นภัยคุกคามต่อยุทธศาสตร์ของพวกอาณานิคมใหม่เบลเยียม (the Belgian neocolonialist strategy) และเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ของพันธมิตรตะวันตกเมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศมหาอำนาจต่างๆจึงพยายามที่จะกำจัดนายลูมูмба และพันธมิตรไม่ให้มีบทบาททางการเมือง และแทนที่พวกเขาด้วยผู้นำสายกลาง⁷¹

ความวุ่นวายในคองโกเริ่มขึ้นหลังจากได้รับเอกราชเพียงไม่กี่วัน ได้เกิดความวุ่นวายขึ้นตามเผ่าต่างๆในเมืองลีโอโปลด์วิลล์และเมืองลูลัวเบิกในวันที่ 2 กรกฎาคม ต่อมาในวันที่ 5 กรกฎาคม ทหารคองโกในเมืองทิสวิลล์และเมืองลีโอโปลด์วิลล์ได้ทำการก่อกบฏต่อเจ้าหน้าที่ชาวเบลเยียมของตน เนื่องจากต้องการเงินและตำแหน่งหน้าที่ที่ดีกว่าเดิมจากเจ้าหน้าที่เบลเยียม ความไร้ระเบียบนี้ได้กระจายออกไป ทรัพย์สินถูกทำลาย ชาวยุโรปบางคนถูกสังหารหรือได้รับบาดเจ็บ ชาวเบลเยียมมากกว่า 100,000 ที่อาศัยอยู่ในคองโกต้องเผชิญกับความหวาดกลัว ระหว่างคืนวันที่ 7-8 กรกฎาคม เด็กและผู้หญิงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเบลเยียมมากกว่า 1,300 คน ต่างพากันหนีอย่างตื่นตระหนกเพื่อข้ามแม่น้ำคองโกไปยังเมืองบราซซาวิลล์⁷² นอกจากนั้น บรรดานักบริหารและนักวิชาการซึ่งทำงานให้กับรัฐบาลคองโกภายใต้สนธิสัญญามิตรภาพได้พากันหนีออกไปด้วย การหลังไหลออกไปของคนเหล่านี้ทำให้การทำงานต่างๆหยุดชะงักลงอย่างสิ้นเชิง นอกจากนั้นในหลายส่วนของประเทศยังมีเหตุแทรกซ้อนทางเศรษฐกิจอีกด้วย⁷³

⁷⁰ Ibid., p.104.

⁷¹ Ntalaja , *The Congo from Leopold to Kabila : A people's history* , pp.94-95.

⁷² Lefever , *Crisis in the Congo : A United Nations force in action* ,p.11.

⁷³ Thant , *View from the U.N.* , p.104.

เมื่อเกิดเหตุยุ่งยากขึ้นรัฐบาลเบลเยียมพยายามสร้างความรู้สึกให้นายกรัฐมนตรีลูมบาเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องอิงถึงสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างเบลเยียมกับคองโก และเพื่อชี้แจงให้ชัดเจนกฎหมายและความเป็นระเบียบเรียบร้อยซึ่งจำเป็นต้องร้องขอภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าวที่จะให้มีการแทรกแซงได้* โดยกองทหารเบลเยียมจะเข้าประจำการอยู่ ณ ฐานทัพทหารที่เมืองคามินา (Kamina) และเมืองคิโตนา (Kitona) นายลูมบาปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวโดยกล่าวว่ารัฐบาลของเขาสามารถที่จะรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยเอาไว้ได้โดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากนอกประเทศ⁷⁴

การปฏิเสธของนายลูมบาทำให้รัฐบาลเบลเยียมตัดสินใจเข้าแทรกแซงเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1960 กองทหารเบลเยียมได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองเอลิซาเบทวิลล์ตามคำร้องขอของนายมัวร์ ซอมเบ (Moise Tshombe) ประธานาธิบดีของรัฐบาลจังหวัดคองโก นับตั้งแต่นั้นกองทหารเบลเยียมในส่วนอื่นๆก็เข้าครอบครองเมืองต่างๆหลายเมืองรวมทั้งเมืองลีโอโปลด์วิลล์ด้วย หนึ่งวันหลังจากที่กองทหารเบลเยียมเข้าสู่เมืองเอลิซาเบทวิลล์ นายซอมเบก็ประกาศอิสรภาพของจังหวัดคองโก การประกาศแยกตัวในครั้งนี้ซอมเบมิได้ดำเนินการโดยลำพัง แต่เขาได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาชาวเบลเยียม และได้รับการหนุนหลังจากกองกำลังเบลเยียม เมื่อเป็นเช่นนี้นับตั้งแต่การประกาศแยกตัวของจังหวัดคองโกเกิดขึ้น การแทรกแซงจากภายนอกจึงเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากการประกาศการแยกตัวของจังหวัดคองโก การแยกตัวของจังหวัดคองโกซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภายนอกนั้นถือเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ต่อคองโก และต่อประเทศแอฟริกาทั้งหมด⁷⁵

วันที่ 9 กรกฎาคม ประธานาธิบดีคาลูวู ตามอำนาจในฐานะผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพ และนายกรัฐมนตรีลูมบา ตามอำนาจในฐานะรัฐมนตรีกลาโหมได้แต่งตั้งเจ้าสิบเอกวิกเตอร์ ลุนดูลา (Sergeant Major Victor Lundula) เป็นผู้บัญชาการ ANC และแต่งตั้งนายโจเซฟ โมบูตู (Joseph Mobutu) เป็นเสนาธิการของกองทัพ⁷⁶ และเมื่ออิสรภาพและความเป็นเอกภาพของประเทศถูกคุกคามโดยการแทรกแซงจากต่างชาติ รวมทั้งมีการแบ่งแยกประเทศเกิดขึ้น รัฐบาล

⁷⁴ * สนธิสัญญามิตรภาพระหว่างรัฐบาลเบลเยียมกับคองโก ข้อที่ 6 ระบุว่า การแทรกแซงทางทหารโดยรัฐบาลเบลเยียมซึ่งมีฐานที่ตั้งในคองโกจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากรัฐมนตรีกลาโหมคองโก ดูรายละเอียดของสนธิสัญญานี้ทั้งหมดได้ใน ภาคผนวก ก. , Ibid.

⁷⁵ Ibid., p.105.

⁷⁶ Lefever , *Crisis in the Congo : A United Nations force in action* ,p. 12.

คองโกในครั้งแรกจึงหันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ แต่ภายหลังจากการแนะนำของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์รัฐบาลคองโกจึงได้นำเรื่องดังกล่าวนี้เข้าร้องต่อสหประชาชาติ⁷⁷

วันที่ 12 กรกฎาคม นายกรัฐมนตรีลูมบาได้ส่งโทรเลขรายงานแก่เลขาธิการสหประชาชาติให้สหประชาชาติดำเนินการช่วยเหลือทางการทหารแก่รัฐบาลคองโก โทรเลขนี้กล่าวถึงการที่เบลเยียมส่งทหารเข้าไปสมทบในคองโกว่าเป็นการละเมิดสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างเบลเยียมกับคองโก การกระทำของเบลเยียมนับว่าเป็น “การรุกราน” และจุดประสงค์สำคัญในการขอความช่วยเหลือทางการทหารจากสหประชาชาติก็เพื่อ “ป้องกันดินแดนคองโกจากการรุกรานภายนอกอันเป็นการคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ”⁷⁸

หลังจากที่ได้รับโทรเลขแล้วนายฮัมมาร์โซลด์ ได้ทำการพิจารณาว่าปัญหาดังกล่าวควรได้รับการแก้ไขอย่างไร ปัญหาในด้านหนึ่งก็คือว่า สหประชาชาติไม่สามารถที่จะจัดการกับปัญหาดังกล่าวโดยตรงในฐานะที่เป็นกรรุกรานระหว่างประเทศ (international aggression) เนื่องจากพันธมิตรหลัก 3 ประเทศของเบลเยียม คือ สหรัฐฯ อังกฤษและฝรั่งเศส ทั้งหมดต่างมีที่นั่งในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ในอีกด้านหนึ่งการที่เบลเยียมจัดส่งกำลังอย่างจำกัดเพื่อรักษาชีวิตและทรัพย์สินของชนชาติที่กำลังตกอยู่ในอันตรายนั้นไม่อาจที่จะถือว่าเป็นการรุกรานทางการทหารได้⁷⁹

ด้วยความกลัวว่ามหาอำนาจทั้ง 2 ประเทศในช่วงสงครามเย็น คือ สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต และ/หรือ พันธมิตร และสงครามตัวแทนของประเทศทั้งสองจะเข้าสู่ความขัดแย้งในคองโก⁸⁰ หลังจากได้รับโทรเลขดังกล่าว เลขาธิการสหประชาชาติจึงได้ขอให้มีการประชุมฉุกเฉินของคณะมนตรีความมั่นคงในตอนค่ำวันที่ 13 กรกฎาคม (การกระทำครั้งนี้มีรากฐานทางกฎหมายบัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 99 ซึ่งได้เคยกระทำมาแล้วเพียงครั้งเดียวคือในกรณีที่ทริกวี ลี เรียกประชุมคณะมนตรีความมั่นคงเกี่ยวกับปัญหาเกาหลี)⁸¹

⁷⁷ Thant , View from the U.N., p.104.

⁷⁸ ริชาร์ด ไอ มิลลเลอร์, การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของคองโก ฮัมมาร์โซลด์, หน้า 657.

⁷⁹ Keith Kyle, The U.N. in the Congo [online]. 1995. Available from : <http://www.ciaonet.org/wps/kye01/index.html>. [2004, January 6].

⁸⁰ Findlay , The blue helmets' first war? : Use of force by the UN in the Congo 1960-64 ,p.3.

⁸¹ ริชาร์ด ไอ มิลลเลอร์, การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของคองโก ฮัมมาร์โซลด์, หน้า 657-658.

คณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติได้รับสนองคำร้องขอจากรัฐบาลคองโก โดยพิจารณาว่าสถานการณ์อันสับสนในประเทศนั้นอาจจะเป็นอันตรายต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงยอมรับว่าช่องว่างของอำนาจที่เกิดขึ้นในประเทศนั้นจะทำให้มีการแทรกแซงของต่างชาติซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะเท่ากับนำไปสู่อันตรายอย่างที่สุดของการเผชิญหน้ากันในประเทศนั้นระหว่างอภิมหาอำนาจทั้งสอง คือสหรัฐฯและสหภาพโซเวียต แม้คณะมนตรีความมั่นคงจะยอมรับเช่นเดียวกันว่าการตอบสนองต่อคำร้องขอจากรัฐบาลคองโกนั้นจะต้องมีความยุ่งยากทั้งด้านการเมืองและความยุ่งยากด้านการเงินเกิดขึ้นก็ตาม⁸²

เมื่อคณะมนตรีความมั่นคงทำการพิจารณาปัญหาของโก ประเด็นหนึ่งที่ได้รับการพูดถึงมากที่สุด คือ การแทรกแซงทางการทหารของเบลเยียม ในเรื่องดังกล่าวปรากฏว่าคณะมนตรีความมั่นคงมีความเห็นแตกแยกออกเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 นำโดยกลุ่มคอมมิวนิสต์และนายมองจี สลิม (Mongi Slim) แห่งตูนิเซีย ยืนยันว่าการแทรกแซงทางการทหารของเบลเยียมนั้นเป็น “การกระทำการแทรกแซงที่ไม่สมควร” นายสลิมได้เสนอร่างข้อมติเรียกร้องให้ถอดถอนกองกำลังเบลเยียมทั้งหมดออกจากคองโก และเสนอความช่วยเหลือทางการทหารที่จำเป็นให้แก่คองโก

กลุ่มที่ 2 ประเทศตะวันตก กล่าวถึงเรื่องการแทรกแซงของเบลเยียมว่าเป็น “มาตรการความมั่นคงชั่วคราวเพื่อรักษากฎหมายและระเบียบ”

กลุ่มที่ 3 ประเทศที่เหลือในคณะมนตรีความมั่นคง เช่น อาร์เจนตินา เคลอน(Ceylon) และจีนคอมมิวนิสต์ กลุ่มนี้เห็นว่าไม่มีเวลาที่จะมาดำเนินการแทรกแซงของเบลเยียม แต่เห็นว่าสิ่งที่จำเป็นคือการเร่งให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่คองโกด้วยความเร่งด่วน และกันคองโก “ออกจากสมรภูมิแห่งสงครามเย็น”⁸³

ช่วงแรกของการประชุมสหภาพโซเวียตพยายามที่จะให้ประเทศสมาชิกยอมรับข้อมติที่ “ติเตียนการรุกราน” โดยกองกำลังเบลเยียม แต่ข้อมตินี้มิได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีความมั่นคง ส่วนข้อมติที่ได้รับความเห็นชอบคือข้อมติของตูนิเซีย ข้อมตินี้เรียกร้องให้เบลเยียมถอนกองกำลังของตนออกจากคองโก (แต่มิได้อ้างถึงมาตรา 39 หรือ 40 อย่างชัดเจน) ยิ่งไปกว่านั้น

⁸² Thant , View from the U.N. ,p. 99.

⁸³ Sharma , Politics of peace and UN General Assembly ,p.152.

ยังให้อำนาจแก่เลขาธิการสหประชาชาติดำเนินมาตรการเท่าที่จำเป็นเพื่อจัดหาความช่วยเหลือทางเทคนิค และความช่วยเหลือทางทหารแก่รัฐบาลคองโก และรายงานความคืบหน้าแก่คณะมนตรีความมั่นคงเท่าที่จำเป็น*⁸⁴

ภายในเวลา 24 ชั่วโมงกองกำลังสหประชาชาติในคองโก “โอนุก” (ONUC) ซึ่งประกอบไปด้วยกำลังพลทางทหารจากชาติต่างๆเช่น เอธิโอเปีย กานา โมร็อกโก และคูนิเซีย ได้เดินทางมาถึงคองโก เลขาธิการสหประชาชาติ และประเทศแอฟโฟร- เอเชีย ถือว่ามีบทบาทที่สำคัญมากในการจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพ⁸⁵ สหประชาชาติได้จัดตั้งกองกำลังที่มีขนาดใหญ่ซึ่งประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่พลเรือน และเจ้าหน้าที่ทางทหาร โดยในช่วงที่มีกำลังสูงสุดนั้นกองกำลังสหประชาชาติในคองโกมีเจ้าหน้าที่มากกว่า 18,000 นาย และมีเจ้าหน้าที่พลเรือนประมาณ 1,300 นาย⁸⁶

⁸⁴ Ibid., p.153. *ดูรายละเอียดของข้อมตินี้ทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Thant , View form the U.N. ,p.99.